

Ny bruk av verneverdige helsebygninger.

Arbeidsseminar i Trondheim, 24. – 25. august 2016

Sykehusbygg HF og NTNU har inngått en samarbeidsavtale (9.11.2015) for å fremme kompetanseutvikling og formidling i forbindelse med planlegging, bygging og forvaltning av sykehus. Samarbeidet skal bidra til metodeutvikling, vurdering og opplæring og legge til rette for forskning, undervisning og kunnskapsformidling.

Et forprosjekt som bygger på samarbeidsavtalen, skal resultere i et program for kunnskapsutvikling knyttet til forvaltning og utvikling av verneverdige helsebygninger. Forprosjektet inneholder bl. a. et delprosjekt der forholdet mellom formalisert vern (gjennom de statlige verneplanene og forskriftsfredningene) og muligheter og begrensninger for ny bruk skal undersøkes. Det tas sikte på å avdekke hindringer og å bidra til gode løsninger som ivaretar både brukerhensyn og verneverdier. utfordringer knyttet til ny bruk for helsesektorens eget behov skal studeres, men også muligheter for nye funksjoner i tilfelle salg og avhending. Programmet skal inneholde ett eller flere ph.d.-prosjekter med forslag til finansiering.

Bakgrunn

Overordnede bestemmelser for statens kulturhistoriske eiendommer ble vedtatt i kongelig resolusjon i 2006. Bestemmelsene stadfestet at alle statlige sektorer har ansvar for å utarbeide landsverneplaner og forvaltningsplaner for sektorens verneverdige bygninger og anlegg. Landsverneplanen for helsesektoren ble vedtatt i 2012 som ledd i prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE).

Landsverneplanen for helsesektoren omfatter eiendommer som dekker utviklingen fra rundt 1850 innen både somatikk og psykiatri. For mange av eiendommene omfatter vernet bare én bygning, men for enkelte viktige anlegg er vernet mer omfattende. Gjennom fredninger og øvrige vernebestemmelser er hensikten å sikre materielle kilder til helsehistorien samt muligheter til å oppleve tidligere tiders helsebygg og helseskapende omgivelser i full størrelse og med alle sanser. Vernet skal imidlertid ikke komme i konflikt med normal drift og utnyttelse eller videreutvikling av helseforetakenes funksjoner.

Vern og bruk – utfordringer

Ut fra en generell tilnærming må de utfordringer som oppleves i skjæringspunktet mellom vern og nødvendig oppgradering/tilpasning for fortsatt hensiktsmessig bruk, kartlegges og undersøkes. Kan vernet vanskeliggjøre at bygningen fortsatt er i bruk? Fører det til alternativ bruk eller til avhending? Kan også verneverdiene gi muligheter og representere ressurser for framtidig bruk?

Som følge av landsverneplanen er det utarbeidet et stort antall forvaltningsplaner for eiendommer som omfattes av denne planen. En forvaltningsplan er et dokument som blir utarbeidet for den enkelte bygning og som framstiller prosedyrer og rutiner for drift, vedlikehold og gjennomføring av tiltak forbundet med rehabilitering og bygningsmessige endringer. En del slike «førstegenerasjonsplaner» har nå vært i bruk i noen år, men erfaringene viser at utfordringene knyttet til bruk og vern knapt er blitt mindre.

Det er derfor spesielt behov for å kartlegge og studere effektene av forvaltningsplanene for helsesektorens verneverdige bygninger. Det må undersøkes i hvilken grad planene har bidratt til vern i henhold til målsettingen med landsverneplanen, og hvilke effekter forvaltningsplanene har hatt på bruk, drift og vedlikehold av bygningsmassen.

Den metodiske rammetilnærmingen vil være en analyse av et utvalg verneverdige helsebygg som omfattes av forvaltningsplaner. Kritiske faktorer for utvikling og forvaltning av eksisterende, verneverdig bygningsmasse ut fra et bruks- og virksamhetsperspektiv skal kartlegges og undersøkes. I denne sammenheng er det tre sentrale, overordnede spørsmål:

- Hvilke funksjoner er det mulig å etablere i de aktuelle bygningene? (Teknisk vinkling.)
- Hvilke kvaliteter kan dette tilføre både brukere og omgivelser? (Kulturminnevinkling.)
- Hvilke strategier bør utvikles for en vellykket ny bruk av verneverdig bygningsmasse i helsesektoren? (Forvaltningsvinkling.)

Arbeidsseminar

En viktig del av forprosjektet om kunnskapsutvikling knyttet til forvaltning og utvikling av verneverdige helsebygninger vil være å få innspill fra aktører innenfor kulturminneforvaltning, statlige eiendomsforvaltere og andre med nyttige erfaringer innenfor bruk og vern av statlig (og annen offentlig og privat) eiendom. Inviterte deltakere til arbeidsseminaret i Trondheim 24.-25. august 2016 vil være fra aktuelle organisasjoner som Statsbygg, Forsvarsbygg og Sykehusbygg samt fra vernemyndighetene. Praktiserende arkitekter og rådgivende ingeniører samt fagkompetanse innen økonomi og livsløpskostnader vil også være viktige bidragsytere i seminaret.

Resultatene fra arbeidsseminaret vil bli sammenfattet i en rapport. Denne skal munne ut i et program for et samarbeid mellom Sykehusbygg og NTNU om kunnskapsutvikling knyttet til forvaltning og utvikling av verneverdige helsebygninger. Programmet skal inneholde forslag til ph.d.-tema, relevante forsknings- og utredningsprosjekter samt forslag til finansiering.

Aktuelle problemstillinger for gruppearbeid

Gruppearbeid er planlagt som en viktig del av arbeidsseminaret. Gruppene vil bli satt sammen på bakgrunn av deltakernes ulike kompetanse. Resultatene av gruppearbeidet forventes å bli til hjelp for å kunne belyse de tre, sentrale spørsmålene ovenfor. Aktuelle problemstillinger og samtaletema i gruppearbeidet vil dermed være:

- Vernehensyn, forskriftskrav og brukerkrav – hindringer, handlingsrom og balansegang i utviklingsprosjekter.
- FDVU/Facility Management. Hvordan sikre effektiv forvaltning, drift og vedlikehold også av eldre bygg?
- Eldre bygg i strategisk arealforvaltning – særskilte utfordringer?
- Livsløpskostnader vs. synlige budsjettall ved bruk av verneverdige helsebygg til ulike funksjoner – teknisk verdi, investeringsbehov, energibruk og andre driftskostnader.
- Særskilte brukskvaliteter i eldre bygg og omgivelser?
- Bygningsvern og verdiskaping – potensial i eksisterende vernet bygningsmasse.
- Kulturminners tålegrenser – kunsthistorisk, arkitektonisk og sektorhistorisk.
- Forvaltningsplaner – erfaringer og strategier framover.
- Helsesektorens organisering av eier- og forvaltningsrollen – styrker og svakheter.
- Sikring av verneverdier og styrking av kulturminneforvaltningen gjennom lovverket – muligheter og begrensninger.
- Arkivmessig bevaring av bygningsmiljøer – når materiell kultur ikke kan bevares.

Også andre tema og problemstillinger kan være aktuelle å drøfte.

*

20160816